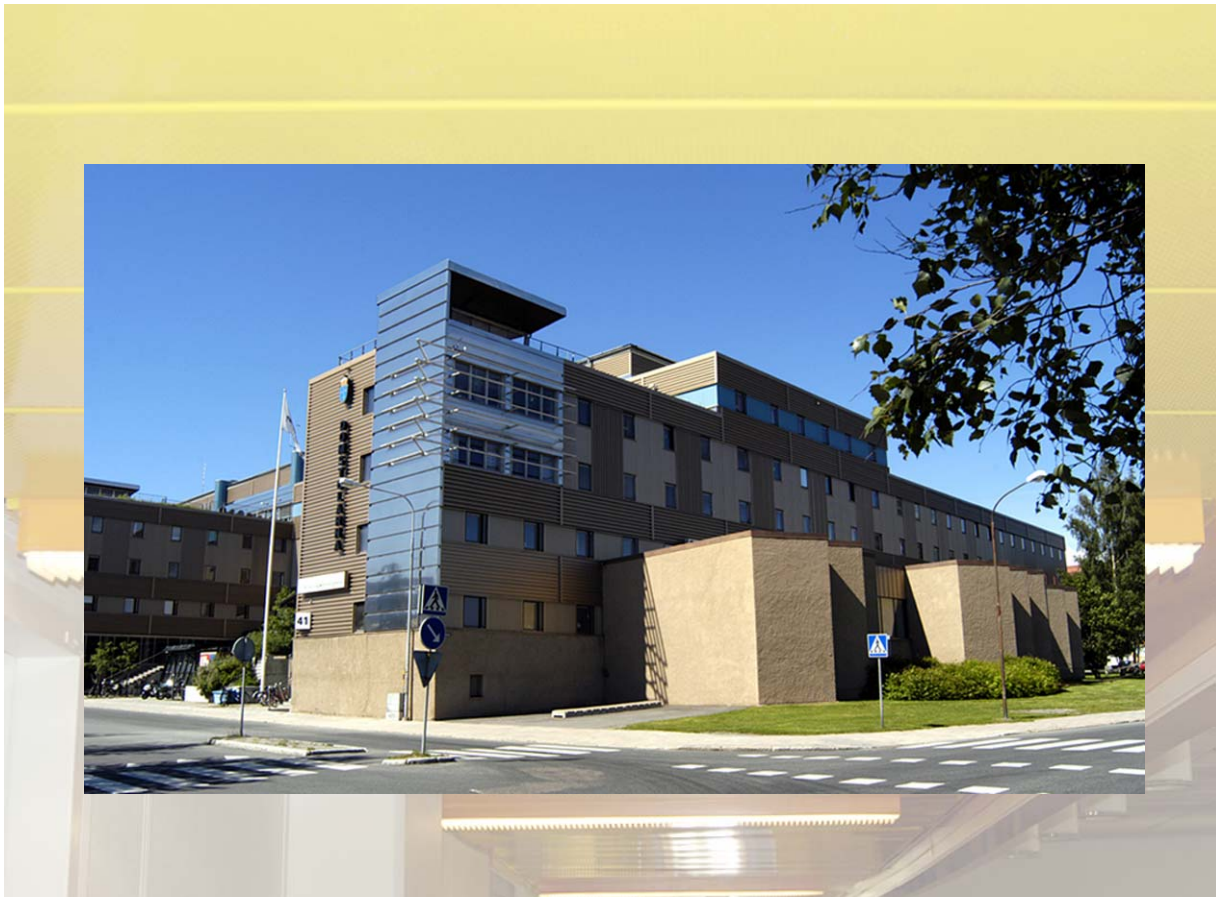

Dokumentation av MODERN ARKITEKTUR i Norrbotten

LEJONET, LULEÅ

Lina Karlsson 2005

Dnr 487-2005

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	s. 2
HISTORIK	s. 3
Kort om polisväsendets historia	s. 3
Tingsväsendets historia i Norrbotten	s. 3
Kort om Luleå kommuns historia	s. 4
LEJONETS FUNKTIONER FRÅN UPPFÖRANDET TILL IDAG	s. 5
Funktioner 2005	s. 5
<i>Källarplan (Plan 1)</i>	s. 5
<i>Skeppsbrogatan 37: Polismyndighetens lokaler</i>	s. 6
<i>Skeppsbrogatan 39: Företagsdelen</i>	s. 6
<i>Skeppsbrogatan 41: Domstolarnas lokaler - "Rättsdelen"</i>	s. 6
FÖRHÅLLANDEN OCH SKYDD	s. 6
Ägoförhållanden	s. 7
Planer och bestämmelser	s. 7
ARKITEKTER OCH ÖVRIGA MEDVERKANDE	s. 7
MAF och Lennart Alexis	s. 7
NAB Konsult	s. 7
BYGGNADENS UPPFÖRANDE OCH FÖRÄNDRINGAR	s. 8
Uppförandet	s. 8
Förändringar	s. 9
BYGGNADSBESKRIVNING	s. 11
Byggnaden i sin omgivning	s. 12
Exteriör beskrivning	s. 13
Interiör beskrivning	s. 16
<i>Källaren</i>	s. 16
<i>Skeppsbrogatan 37: Polismyndighetens lokaler</i>	s. 17
<i>Skeppsbrogatan 39: Företagsdelen</i>	s. 18
<i>Skeppsbrogatan 41: Domstolarnas lokaler - "Rättsdelen"</i>	s. 19
MATERIAL OCH KONSTRUKTION	s. 21
Bärande konstruktion	s. 22
Konstruktion och material utvändigt	s. 22
Konstruktion och material invändigt	s. 23
KULTURHISTORISKA OCH ARKITEKTONISKA VÄRDEN	s. 23
Exteriör karaktärisering	s. 23
Interiör karaktärisering	s. 24
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	s. 25
Otryckta källor	s. 25
Tryckta källor och litteratur	s. 25

INLEDNING

Denna rapport utgör en del av projektet Dokumentation av modern arkitektur i Norrbotten. Projektet bedrivs av Norrbottens museum och dess övergripande syfte är att öka kunskapen om efterkrigstidens arkitektur i länet, vilken i detta sammanhang ofta blivit förbisedd. Kunskapsuppbyggnad beträffande den idag moderna bebyggelsen är också en viktig förutsättning för framtida verksamhet.

Norrbottens museums målsättning är att skapa en översikt över den bebyggelse som uppförts i Norrbotten under tiden 1950-2000, delvis genom ett antal ingående dokumentationer av enskilda byggnader/anläggningar. Dokumentationerna omfattar byggnader och miljöer representerande olika verksamhetskategorier; offentliga institutioner, lokaler för förvaltning och undervisning, industrimiljöer, bostäder och så vidare. Objekten är arkitektoniskt intressanta, tidstypiska, epokgörande, stilbildande eller på annat sätt särskilt angelägna eller omtalade. Byggnader i alla länets kommuner kommer att finnas representerade i materialet.

Projektet som helhet är ett samarbete mellan museets bebyggelseantikvarier och fotografer och dokumentationerna är avsedda att resultera dels i en skriftlig rapport, dels i en fotodokumentation. Avsikten är att materialet även ska utgöra grund för och resultera i publik redovisning. Som ett etappmål inom projektet kommer därför en utställning att uppföras under 2007, där bland annat ett objekt i varje kommun presenteras i ord och bild.

Denna dokumentation av Lejonet (f.d. Rättscentrum), kv Lejonet i Luleå stad utfördes av Lina Karlsson under sommaren 2005. Alla fotografier där inget annat nämns är © Norrbottens Museum 2006 Foto Lina Karlsson. Insamlat material finns tillgängligt i Norrbottens museums arkiv och bildarkiv.

Tack till Michael Öhgren, Norrporten och Hans Brusewitz, Domstolarna, vilka generöst bidragit med tid och kunskap.

HISTORIK

Kort om polisväsendets historia

Redan omkring 3 000 f.Kr. ska ett polisväsen ha funnits i Egypten. Från grekiska samhällen och Romarriket finns dokument från tusentalet f.Kr. som vittnar om polisiära organisationer. Från medeltiden växte polisväsenden fram i många europeiska städer. Storbritannien var tidigt med att samla polisen under en central organisation och tjänade som förebild för många andra länder.

Under Gustav Vasa startade reformer av det svenska militärväsendet och en civil polisorganisation började byggas upp. Från 1593 utsågs en fjärdingsman bland skattebönderna för varje socken. Landshövdingar, kronofogdar och länsmän övertog sedan efterhand ansvaret för lag och ordning från kungliga ämbetsmän, ståthållare och fogdar. 1635 kom den första allmänna landshövdingeinstruktionen och där behandlas de polisiära uppgifterna ingående. Större städer stod utanför länsstyrelsens uppgifter och där inrättades istället särskilda poliskammare.

Rättsväsendet omorganiserades 1917 och landsfogden blev högste ansvarige för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet i länet. Länsmännen blev nu landsfiskaler och i städerna fanns stadsfiskaler. 1925 års polislagstiftning slog fast att i riket var regeringen (Kungl. Maj:t) högsta polismyndighet och i länen länsstyrelsen.

1932 inrättades statspolisen. Polisiär verksamhet stod dock främst under kommunernas ansvar och försorg fram till 1965 när polisväsendet blev en del av den statliga förvaltningen. Samtidigt minskades antalet polisdistrikt från 554 till 119. Detta gav en tid med stark central ledning medan decentralisering åter präglade 1980- och 90-talet. Grundläggande organisation anges i polislagen och polisförordningen. Polisorganisationen har tre nivåer; central i form av Rikspolisstyrelsen, regional knuten till länsstyrelserna och slutligen ett eller flera polisdistrikt med egna polismyndigheter i varje län.¹

Tingsväsendets historia i Norrbotten

År 1611 bröt sig Norrland lagsaga ut ur Upplands lagsaga. En underlagman i varje landskap utgjorde främsta rättsinstans. 1670 genomfördes en landsomfattande reformering av domstolsväsendet och häradsting infördes som domstolar i första instans. Tingslagen sammanfördes i en domkrets (domsaga) för varje landskap, anförda av häradshövdingar. Domkretsen omfattade till en början hela landskapet. I lappmarkerna fortsatte dock lagmanstingen in i 1700-talet. I Övre Norrland sammanföll tingslagen vanligtvis med socknarna och tingen hölls ofta i sockenstugor eller gästgivargårdar.² Redan under 1600-talet uppfördes också funktions specifika tingshus. 1734 infördes tingshusbyggnadsskyldighet och vid 1800-talets mitt var över 300 tingshus i bruk. Ungefär 350 tingshus från perioden 1700-1971 finns idag bevarade, varav en femtedel fortfarande används som domstolslokaler. Övriga innehåller helt annan verksamhet.³

Under 1700- och 1800-talet delades domsagorna upp i mindre enheter.⁴ Ett flertal gånger under 1800-talet föreslogs, främst från norrländskt håll, en delning av Svea hovrätt. Orsaken var avståndet till Stockholm som man ansåg orimligt. Det dröjde dock till 1936 innan en hovrätt för Övre Norrland inrättades i Umeå.⁵ 1965 avskaffades magistraten vilket innebar att rådhus-

¹ Nationalencyklopedin Band 15 1994 Ord: *polisväsen*

² Norrländsk Uppslagsbok Band 4 1996 s. 235

³ Löfgren, E. *Rätten och rummet - arbetsmaterial*

⁴ Norrländsk Uppslagsbok Band 4 1996 s. 235

⁵ www.hovrattenovrenorrland.dom.se 2005-06-15

rätterna förstatligades och banden mellan staden och stadsdomstolarna löstes upp.⁶ Domstolsreformen 1971 omvandlade det svenska rättsväsendet. Häradsrätterna ersattes av tingsrätter, vilket bland annat innebar att staten övertog ansvaret för tingshusen från häradsinwånarna som i 250 år själva byggt och underhållit dessa.⁷

Tingsrätten är den första instansen inom det allmänna domstolsväsendet och prövar tvistemål, brottmål och domstolsärenden. Tingsrätternas geografiska område är domsagan. Tingsrätten leds av en lagman annan personal är bland annat rådmän och nämndemän. Lagmän och rådmän tillsätts av regeringen och är i princip oavsättliga för att markera den dömande maktens oberoende av den politiska makten. Nämndemän är politiskt valda av kommunfullmäktige. Tingsrätter kan ha tingsställen på en eller flera orter.⁸ Regeringen är på förfrågan av Domstolsverket beslutande i frågan om inrättande av tingsställe på annan än orten för tingsrätten.⁹

Hur Luleås första stadshus beläget i Gammelstad såg ut vet man inte. Byggnaden brann redan 1657 och de flesta handlingar från stadens tidigaste år förintades. Fram till 1963, när ett nytt rådhus uppfördes i ”nya Luleå”, hölls ting mest troligt i temporära byggnader. Det nya rådhuset uppfördes i Stadsparken vid nuvarande Rådstugan och revs 1861 när ett nytt rådhus uppfördes på samma plats. Vid stadens 200-årsjubileum 1921 uppfördes en replik av det gamla rådhuset på Gultzauden. 1903 uppfördes ett stadshus vid Storgatan på norra sidan om Stadsparken (idag stadshotell). Rådhusrätten fanns i denna byggnad fram till 1957 när det flyttade in i det då nybyggda stadshuset vid Rådstugatan. 1977-78 flyttade tingsrätten (som den kallats sedan 1971) till Rättscentrum, nuvarande Lejonet.¹⁰

Kort om Luleå kommuns historia

Luleå är en kustkommun med en yta på 2 072 kvm¹¹ som i söder gränsar till Piteå, i väster till Älvsbyn, i nordväst till Boden och i norr till Kalix. 1969 bildades kommunen genom sammanslagning av kommunerna Nederluleå och Råneå samt Luleå stad.¹² Luleå är idag Sveriges 26:e största stad och Norrbottens länscentrum.¹³ År 1750 hade området ca 3 600 invånare, 30 000 vid år 1900. Därefter fördubblades befolkningen till 1970-talets början. Befolkningen i glesbygden har därefter minskat medan stadsbefolkningen ökat.¹⁴ Idag har kommunen närmare 73 000 invånare. Näringslivet har i hög grad varit beroende av industrin, med stålkoncernen SSAB som största arbetsgivare och viktigaste marknad för andra företag. I Luleå finns Sveriges första tekniska universitet och Kallax flygplats, Sveriges femte största inrikesflygplats.¹⁵

De äldsta kända lämningarna efter mänsklig bosättning i området dateras till 4 900 f.Kr., de tidigaste sädesodlingarna till ca 1 000 e.Kr. Bygden expanderade kraftigt under Medeltiden och på 1500-talet fanns här flera storbyar med åkerbruk och boskapsskötsel som huvudnäringar. Jakt, fiske och tjärbränning var viktiga binärningar. Staden har varit en viktig handelsplats sedan Medeltiden. Orten nämns tidigast 1327 och har fått sitt namn av älven som på lulesamiska heter *Luleju(ädno)*.

---

⁶ Brusewitz, H. Föredrag 1996, ngt. omarbetat.

⁷ Löfgren, E. *Rätten och rummet - arbetsmaterial*

⁸ Nationalencyklopedin Band 18 1995 Ord: *tingsrätt*

⁹ www.dom.se/dom/Dvhemsida/aktuellt/pressmeddelande%201.htm 2005-06-14

¹⁰ Brusewitz, H. Föredrag 1996, ngt. omarbetat.

¹¹ www.lulea.se/lulea/AlltomLulea/Svenska/Fakta/default.htm 2005-06-29

¹² Norrländsk Uppslagsbok 1995 s. 78-80

¹³ www.lulea.se/lulea/AlltomLulea/Svenska/Fakta/default.htm 2005-06-29

¹⁴ Norrländsk Uppslagsbok del 3 1995 s. 78-80

¹⁵ www.lulea.se/lulea/AlltomLulea/Svenska/Fakta/default.htm 2005-06-29

Vid 1300-talets slut blev Gammelstad bygdens centrum. Nederluleå kyrka uppfördes vid samma tid, troligtvis ersatte den en äldre träkyrka. Kyrkan utvidgades och återinvigdes 1492.¹⁶ Vid kyrkan finns Gammelstads kyrkby. Luleå (Gammelstad) fick stadsprivilegier 1621. Redan 1649 flyttades staden mot kusten till de västra delarna av den nuvarande stadshalvön. Staden utökades sedan i etapper österut. Äldsta stadskartan över Luleå stad är från 1690.

Efter en stadsbrand 1887 kom stadens centrala delar att förändras drastiskt under följande decennier. Nu ersattes den småskaliga träbebyggelsen med mer påkostade byggnader, de flesta i trä eller rappade men ett flertal i sten och tegel. Ökande befolkning ledde till att Östermalm i stadens nordöstra utkant bebyggdes. 1888 var malmbanan mellan Kiruna och Luleå färdigställd och gav staden en hamn för malmexport. Under 1900-talet var järnindustrins expansion främsta drivkraften till stadens fortsatta utökning. I 1950-talets slut inleddes omfattande rivningar som åter skulle omvandla Luleå centrum. Nya affärs-, kontors- och parkeringshus har i hög grad ersatt bebyggelsen som uppförts runt år 1900.¹⁷

LEJONETS FUNKTIONER FRÅN UPPFÖRANDET TILL IDAG

Byggnaden uppfördes som en ren myndighetsbyggnad. Den västra delen inrymde olika polisiära myndigheter som häkte (plan 6), Kriminalpolisen (plan 3-5), Polismästaren (plan 4), Ordningspolisen, Länstrafikgrupperna och Sambandscentral (plan 2; markplan) samt garage, skjutbana och utrymmen för tillvarataget gods (plan 1; källarplan).

Den östra delen var den allmänna delen och inrymde Statens Trafiksäkerhetsnämnd (plan 6), Företagshälsovården, Distriktsåklagare och Kronofogdemyndigheten (plan 5), Lokala skatte-myndigheten och Länsåklagarna (plan 4), Tinget, Vattendomstolen, Byggnadsstyrelsens Fastighetsförvaltning och Statliga Städorganisationen (plan 3) Hovrätt och tingssalar (plan 2) samt arkiv för de olika myndigheterna (plan 1). Gränserna mellan den allmänna delen och den polisiära har förskjutits vid behov alltsedan uppförandet.¹⁸

Centralt på plan 2 fanns personalservering¹⁹, vilken hölls av polisen som restaurang för de anställda i huset samt anställda på andra statliga myndigheter som Vägverket, Banverket och SJ. Idag heter den *Restaurang Rätten* och drivs i privat regi. Den brukas fortfarande främst av de anställda i huset och av tradition även av exempelvis Banverkets personal.

Bland de myndigheter som inte längre har lokaler i huset finns Trafiksäkerhetsverket, Lokala skattemyndigheten och Stadshälsan.²⁰ Så sent som år 2000 hade man tusentals outhyrda kvadratmeter i det 20 623 m² stora huset men sedan några år är det fullt uthyrt och nu råder istället platsbrist i och med Kronofogdemyndighetens utökning.

Funktioner 2005

Källarplan (Plan 1)

Under hela innergården finns ett garage som till största delen disponeras av polisen, men även av Kronofogdemyndigheten och Norrporten. I källaren finns bland annat även fastighets-skötarens lokaler, arkiv, träningslokaler, polisens skjutbana, rum för beslagtagna föremål samt en motionshall som sträcker sig över två våningar. Under polismyndighetens östra del finns

¹⁶ Norrländsk Uppslagsbok del 3 1995 s. 78-80

¹⁷ Ibid. s. 80

¹⁸ Claeson, H. *Myndigheterna i Rättscentrum...* 1977-12-07

¹⁹ Hånell, G. *Är huset egentligen så fullt?* 1977-12-07

²⁰ Hedenström, U. 2005-06-16

också ett outgrävt område. Här finns också sedan innan år 2000 Life Center med en egen ingång från Skeppsbrogatan. Centralt i källaren finns korridoren ”Suckarnas gång” som löper genom nästan hela byggnadens längd.

Skeppsbrogatan 37: Polismyndighetens lokaler

Polisen disponerar idag hela västra delen förutom plan 6. Alla myndighetens lokaler utom expeditionshallen omgärdas av ett skalskydd, d.v.s. ett slutet system med eget låssystem. På de två nedersta planen är fönstrens insida försedda med säkerhetsplast. Vissa innerväggar har också ett plåtskikt under gipsskivor och ytskikt.

På plan 2 finns den publika delen av polisens verksamhet med entré och expeditionshall. Härifrån sköts passhantering, hittegods och övriga tillståndsärenden. På våningsplanet finns även Polisområdeschef, Närpolischef, Vakthavande befäl, Ordningsspolisen, personalrum och förhörssrum. Här finns också utryckningsenheten och LKC (Länskommunikationscentralen) som tar emot inkommande samtal från länet, ca 270 000/år. På bakgården mot Hermelinsgatan är polismyndighetens del med parkeringsplatser inhägnad. Här finns en envåningslänga i anslutning till huvudbyggnaden som inrymmer arrestceller och arrestintag. Mot Hermelinsgatan finns infarten till garaget i källarplan.

På plan 3 finns Utredningsenheten och Länskriminalpolisen med bl.a. Kriminalunderrättelse-tjänst och Teknisk rotel. På plan 4 sitter Länspolismästaren, Bitr. Länspolismästare, stab och administrativa funktioner. Även Trafikpolisen finns här. På plan 5 finns Säkerhetspolisen, Länskriminalpolisen, Narkotikaroteln och Ekoroteln. Här råder hård sekretess och ingen obehörig har tillträde till lokalerna. På detta plan har polisen också ljudisolerade förhörssrum.²¹ På plan 6 finns Åklagarkammaren i Luleå och Internationella åklagarkammaren.

Skeppsbrogatan 39: Företagsdelen

Privata företag har successivt sedan 1990-talets slut flyttat in i byggnaden. På entréplan (plan 2) finns Restaurang Rätten och fastighetsägaren Norrportens Luleåkontor. WSP (tid. J & W) är den största privata hyresgästen och har lokaler på våning 3, 4 och 7. Dataföretaget Atos Origin (tid. Sema) har lokaler på plan 5. På plan 6 finns MAX Hamburgerrestaurangers huvudkontor och Genesis IT. På våningen har också Post & Telestyrelsen en mindre lokal.²² Ole Dole Doff har också lokaler på Skeppsbrogatan 39.

Skeppsbrogatan 41: Domstolarnas lokaler - ”Rättsdelen”

Tings-, läns- och hovrätt har lokaler på plan 2-4 och 6. På plan 2 finns Domstolarnas reception, de sju rättssalarna, kontorsrum och förhørs- och överläggningsrum. Plan 3 och 4 brukas gemensamt av tingsrätt, länsrätt och hovrätt och på plan 6 finns idag Domstolarnas lunchrum. Hyres & arrendenämnden finns också i lokalerna. På plan 5 har Kronofogdemyndigheten haft lokaler sedan byggnaden uppfördes.

FÖRHÅLLANDEN OCH SKYDD

Lejonets fastighetsbeteckning är idag LEJONET 11. Tidigare förteckningar har varit BD-LULEÅ * LEJONET :10 (upphörde 1989-03-08) och LEJONET 10 (upphörde 2003-12-01). Ursprungliga fastighetsbeteckningar i kvarteret är LEJONET 1, 2, 5, 6, 7, 8 och 9.²³ Kvarteret ligger i den nordöstra delen av det centrala Luleå och inramas av Magasinsgatan, Prästgatan, Skeppsbrogatan och Hermelinsgatan. Fastigheten är belägen i Luleå domkyrkoförsamling, Luleå kommun, Norrbottens län.

---

²¹ Öhgren, M. 2005-06-22

²² Ibid. 2005-06-22

²³ Fastighetsrapport: LEJONET 11 2005-06-17

Ägoförhållanden

Byggnaden uppfördes av Byggnadsstyrelsen, bildad 1918. 1.10.1993 upphörde verket och dess uppgifter övertogs av andra bolag och verk.²⁴ Många myndighetsbyggnader och kommersiella byggnader övergick till Vasakronan, bland annat Lejonet i Luleå. 2001 sålde Vasakronan sina fastigheter utanför de tre storstäderna och Linköping, till fastighetsaktiebolaget Norrporten som idag äger och förvaltar Lejonet. Företaget ägs till 1/3 av vardera Vasakronan, Sjätte AP-fonden och Andra AP-fonden.²⁵ Fastighetsförvaltare för Lejonet är sedan år 2000 Michael Öhgren.

Planer och bestämmelser

Under planerna för bygget gällde en stadsplan fastställd 1946. Denna tillät bostadsbebyggelse i fyra våningar i söder och i två våningar längs övriga kvarterssidor. Inför uppförandet utarbetades ett nytt stadsplaneförslag som tillät önskad exploatering.²⁶ Denna antogs av länsstyrelsen i Norrbotten 10.03.1976.²⁷ 16.07.2002 antogs en ny plan för kvarteret. Denna är delvis utökad österut och innehåller vissa förändringar av tillåten byggnadshöjd och markanvändning jämfört med tidigare plan. Bebyggelseförbudet mellan de två östliga flyglarna ersattes med tillåtelse för underbyggnad och viss påbyggnad. Den äldre planen medgav exploatering i bakgårdens östra del medan nu gällande plan anger bebyggelseförbud.²⁸ Planens genomförandetid är fem år.²⁹

ARKITEKTER OCH ÖVRIGA MEDVERKANDE

MAF och Lennart Alexis

Byggnaden ritades av Lennart Alexis, MAF Arkitektkontor AB i Luleå. Alexis växte upp i Stockholm och tog arkitektexamen vid Tekniska högskolan 1952. Några år senare flyttade han till Luleå där han fick anställning på Bertil Mattssons Arkitektkontor AB. Tillsammans med Mattsson och Bertil Franklin grundade han företaget MAF 1939 och står för A:et i kontorets namn. Han verkade i Luleå i över 40 år, senare också som egen företagare. Han har exempelvis bidragit till centrumplanen för Luleå kommun, utformat militära byggnader i bl.a. Boden och Arvidsjaur (K4) samt gestaltat skolor och tull- och polishus i länet. Han arbetade som konsulterande stadsarkitekt i Kalix och hans översiktsplan för staden är en av de allra första helt datorritade. 1995 flyttade Alexis tillbaka till Stockholm. Han avled 26.3.2003, 72 år gammal.³⁰

NAB Konsult

Ansvarig för byggnadskonstruktionen var NAB Konsult. NAB startade i början av 1950-talet och ägdes av kommuner och landstinget i Norrbotten. Det var länets största arkitektkontor med hundratals anställda och har ritat en stor del av länets offentliga byggnader. NAB hade huvudkontor i Luleå samt filialer i Piteå och Kiruna.³¹ 1998 köptes NAB Konsult av VBB. 1999 köpte Arkitektföretaget FFNS en majoritetspost i VBB och det gemensamma moderbolaget SWECO bildades. I Luleå finns företaget finns representerat i NAB:s tidigare egenritade huvudkontor.³²

²⁴ http://sfv.se/cms/sfv/galleriet/bestall_bocker/historik.html 2005-06-17

²⁵ www.norrporten.se 2005-06-16 samt Öhgren, M. 2005-06-22

²⁶ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 1

²⁷ SBK Luleå: Stadsplan a 355

²⁸ Ibid. Detaljplan Lejonet kv, del av Innerstaden. FRM-akt 25-P03/37

²⁹ Fastighetsrapport: LEJONET 11 2005-06-17

³⁰ Dödsfall Lennart Alexis. *Dagens Nyheter* 2000-04-08

³¹ Hultin, O. 1983 s. 19

³² www.sweco.se 2005-06-27

BYGGNADENS UPPFÖRANDE OCH FÖRÄNDRINGAR

Lejonet är uppfört på förhållandevis kort tid och är skraddarsydd för de verksamheter som skulle inrymmas i byggnaden. Förändringar har skett främst under den senaste tioårsperioden men det övergripande uttrycket har inte påverkats i någon större utsträckning. Interiört har merparten av lokalerna byggts om eller renoverats men husets konstruktion gör att grundplanen till stora delar är oförändrad. Exteriört är utformning och ytskikt väl bevarade och även interiört finns ursprungliga material och ytskikt kvar i vissa avdelningar.

Översikt Lejonet från sydväst. I förgrunden delar av Luleå busstation i kvarteret Loet.
Nbm acc.nr 2005:213:13

Uppförandet

Kvarteret var tidigare bebyggt med en småskalig trähusbebyggelse. Denna revs innan juni 1975³³ av Byggnadsstyrelsen som köpt kvarteret 01-10.1973.³⁴ Eftersom lokalbehovet för berörda myndigheter var stort och akut uppfördes byggnaden under tidsbrist. Brist på byggarbetskraft förväntades också i samband med det förmodade uppförande av Stålverk 80 och man ville starta arbetet så snart som möjligt. Med grund i energikris och höga energipriser lades också speciell vikt vid att byggnaden skulle kräva så lite driftsenergi som möjligt.

Byggnadens utformning är anpassad efter dessa förutsättningar och man projekterade inte heller på vanligt sätt utan arbetet utfördes med en modifierad totalentreprenad.³⁵ Denna bestod av en projektgrupp samt en projekteringsgrupp där MAF Arkitektkontor AB genom arkitekt Lennart Alexis var arkitektkonsult. Konstruktionskonsult var NAB konsult, VVS-projektör var LKL Ingenjörbyrå och el-projektör var OLO Ingenjörbyrå. Alla projektörer hade sitt säte i Luleå. Akustikkonsult var Ingenjörfirma L Tunemalm, Umeå.³⁶ Beställare var Byggnadsstyrelsens byggnadsförvaltning. Byggnadsarbetet började 1975 och Rättscentrum stod färdig sista kvartalet 1977. Den totala byggnadskostnaden blev 56 miljoner kronor.³⁷

³³ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 2

³⁴ Fastighetsrapport: LEJONET 10 2005-06-17

³⁵ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 2

³⁶ Ibid. s. 28

³⁷ Hånell, G. *Dörren som ska skydda vår rättssäkerhet*. 1977-12-07

Förändringar

Indelningen mellan polisiär och allmän del kan sägas stå sig även idag med skillnaden att den mittersta delen nu till större delen upptas av privata företag. Denna förändring började 1997-98 med att häktet som upptagit nästan hela våning 6 flyttade till Porsön i Luleå. Plötsligt stod man med stora tomma lokaler och den västra flygeln där det tidigare varit häktesceller, byggdes om för Åklagarmyndigheten.³⁸ Arkitekt var Gunnar Berg.

Åklagarmyndighetens korridor på platsen för det tidigare häktet. Glasade mellanväggar och stora fönster gör lokalen ljus.
Nbm acc.nr 2005:214:09

Inredningen gjordes av en dansk arkitekt och skiljer sig från inredningen i övriga huset. Nya stora fönster är insatta och inredningen domineras av ljust trä och stora glaspartier i mellanväggar. Åklagarmyndigheten befinner sig innanför Polismyndighetens säkerhetsgräns med anledning av att det i polisens uppdrag ingår att skydda åklagaren.³⁹ De lokaler som nu upptas av MAX huvudkontor på samma plan, byggdes om samtidigt. Lokalen fick likadana stora fönster som ovan men här valde man att göra ett öppet kontorslandskap. De flesta av lokalerna i husets mittparti är ombyggda i slutet av 1990-talet eller under 2000-talets första år.⁴⁰

När ventilationssystemet på plan 7 gjordes om (bygglov 1998), frigjordes ungefär halva den yta som tidigare upptagits av ventilationsanläggningar. Främre delen mot Loet kunde då inredas. Man valde att göra den östra delen till konferens- och relaxavdelning för husets hyresgäster och den västra till kontor.⁴¹

Sammanträdesrum på plan 7.
Nbm acc.nr 2005:214:14

³⁸ SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10 . Tillbyggnad kontorshus. Dnr. 213/97A

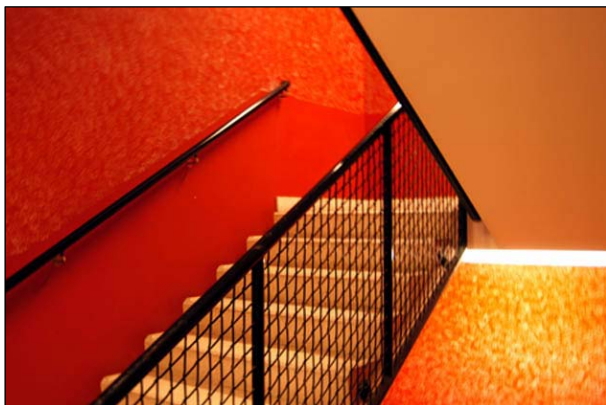
³⁹ Öhgren, M. 2005-06-22

⁴⁰ SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10

⁴¹ Ibidem. samt SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10 Ändrad planlösning kontor . Dnr. 1384/00, Ändrad ventilation 971/98

Vid ombyggnationen av ventilationsanläggningen på plan 7 bytte man också tak på den delen, från platt tak till flackt valmat sadeltak klätt med sinusprofilerad plåt.⁴² Inflyttningen av privata företag gjorde namnet *Rättscentrum* problematiskt och i 1990-talet slut gavs byggnaden dess nuvarande namn *Lejonet* efter kvarterets beteckning. I samband med detta satte man upp nya skyltar på västfasaden och klädde delar av flyglarna mot söder med kassetter i aluminiumplåt.⁴³

Avdelningar och trapphus hade tidigare olika, för 1970-talet tidsenliga färger för att underlätta orienteringen. Polisens interna trapphus är exempelvis rött och brandtrapphuset i östra delen är grönt. Interiörerna gick i huvudsak i mörka färger och grönt, rött, gult och brunt dominerade.

Exempel på ursprunglig färgsättning. Den vita svampmålningen upptill är av senare datum.
Nbm acc.nr 2005:214:06 och 2005:214:25

Domstolarnas lokaler har ändrats en del det senaste decenniet. 1994-95 renoverades rättsalar och vissa andra utrymmen på plan 2. Senare ändrades entrén till rättsdelen.⁴⁴ Här fanns tidigare en slänt som ersattes av trappor och terrass. Senare har också den glasade korridoren vid restaurangen tillkommit och Norrportens lokaler inretts.

1999 inleddes en omfattande renovering av myndighetens lokaler. Reception och väntrum byggdes om och de flesta yt-skikt byttes. Samtidigt byggdes mittentrén.⁴⁵

Den uppglasade korridoren mellan de två sydöstra flyglarna. I förgrunden ett vattenfall som ej är i bruk för tillfället. Till höger i bild den tidigare ytterväggen med ursprungliga fönster. Foto från öster.
Nbm acc.nr 2005:214:28

⁴² SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10 Nytt tak kontorshus. Dnr. 610/99

⁴³ Öhgren, M. 2005-06-22

⁴⁴ SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10 Tillbyggnad kontorshus Dnr. 104/97

⁴⁵ Brusewitz, H. 2005-07-01 samt SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10 Ändrad ventilation 971/98

Polisens lokaler på plan 4 renoverades 2003. Den färgsättning och inredning som då utformades av Matilda Eriksson var sedan styrande för den renovering av plan 2 och 3 som utfördes 2004-05. Inredare och färgsättare var där Martin Heller från Tirsén och Aili arkitekter. Denna är inte slutbesiktad sommaren 2005.⁴⁶ Nu byttes innertak, golv och armaturer. Väggar målades och glaspartier sattes in i kontorsväggarna.

Även Säkerhetspolisens lokaler är ombyggda men färgsättningen är lite mer modest och dämpad än i Polismyndighetens övriga lokaler. Här har man inte heller öppnat upp fönster i innerväggarna mot kontoren. Kronofogdemyndighetens lokaler på plan 5 i den östra flygeln, står 2005 inför en snar och omfattande ombyggnad.⁴⁷ Ett förslag till en total omdaning av lokalerna finns framtaget av ett arkitektkontor i Luleå. Förslaget innebär att den nuvarande dispositionen av lokalerna får ge plats för en öppen planlösning och att de nu mest välbevarade lokalerna i byggnaden kommer att försvinna.

Polismyndighetens lokaler: Ovan korridor på plan 4, till höger korridor på plan 3. Färgsättningen följer samma mönster men med vissa skillnader i färgsättningen. Nbm acc.nr 2005:214:10 och 2005:214:12

Roger Lundgren på Abm arkitektkontor AB har varit ansvarig arkitekt för flera av ombyggnationerna i Lejonet. Också Gunnar Berg Arkitektkontor AB, PEAB, Arkitekthuset Monarken bland andra har varit inblandade i förändringarna.⁴⁸

BYGGNADSBESKRIVNING

Med sina sex våningar och drygt 20 000 kvm är Lejonet ett distinkt inslag i Luleå centrum. Det ursprungliga förslaget var att placera byggnaden i närheten av Smedjegatan mitt i stadskärnan. Den tänkta volymen satte dock stopp för de planerna och istället placerades byggnaden i kvarteret Lejonet. Byggnaden och den bakomliggande asfalterade gården upptar nästan hela kvarteret. Genom åren har Lejonet fått mycket kritik för sin storlek, utformning och sitt uttryck. Det är dock ett väl fungerande hus med en välplanerad interiör och nöjda hyresgäster som troligtvis i framtiden också kommer att få upprättelse på ett estetiskt eller kulturhistoriskt plan.

⁴⁶ Öhgren, M. 2005-06-22

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ SBK Luleå: Bygglov LEJONET 10

Byggnaden i sin omgivning

Lejonet är beläget i nordöstra delen av centrala Luleå, mellan Skeppsbrogatan i söder, Hermelinsgatan i väster, Magasinsgatan i norr och Prästgatan i öster. Det är den högsta byggnaden i omgivningen men eftersom de centrala delarna av Luleå sluttar ner mot norr och Lejonet ligger strax nedanför sluttningen, dämpas dess storlek något. Söder om fastigheten finns kvarteret Loet med Luleå busstation och i öster löper järnvägen med station och godsterminal.

*Från nordost med Magasinsgatan i förgrunden. Norrflyglarna, huvudlängans nordfasad, parkeringsplatser, gräsmattor, träd och trottoarer.
Nbm acc.nr 2005:213:04*

Norr och väster om fastigheten finns mestadels mindre flerbostadshus. Kvarteret omges på alla sidor av trottoarer belagda med betongplattor och mot norr, mellan de två flyglarna, finns en stor asfalterad bakgård som tidigare varit helt öppen. Idag är Polismyndighetens västra del avgränsad av höga betongmurar och övrig yta hyser parkeringsplatser. Mellan parkeringsytorna finns en häck och smala gräsremsor, vilka fortsätter runt det nordöstra hörnet och breddas på kvarterets östra sida. Här finns också stora björkar på rad längs östfasadens nordliga del men i övrigt domineras den flacka omgivningen av asfalt.

Fasaden mot Skeppsbrogatan i söder är byggnadens framsida. Här finns de tre allmänna entréerna till fastigheten och Luleå Lokaltrafik har en busshållplats (hpl. Rättscentrum) vid Polismyndighetens entré. Mot de tre övriga gatorna finns inga synliga ingångar och här ger fasaderna ett intryck av slutenhet och baksida.

*Foto från sydväst över västfasadens slutenhet, betonad av den höga sockeln och det regelbundna fasadmotivet.
Nbm acc.nr 2005:213:01*

Exteriör beskrivning

Byggnaden har en bredare, sex våningar hög huvuddel som sträcker sig i öst-västlig riktning och vars översta våning är kraftigt indragen från fasadlivet i alla riktningar. Från denna utgår tre stycken fem våningar höga flygelpartier i sydlig riktning mot Skeppsbrogatan.

Mellan de två västliga flyglarna är de två nedersta våningarna terrasserade och bottenvåningen går närmast i liv med flyglarna. Detta ger en mjuk terrassverkan innan fasaden sedan sträcker sig rakt uppåt.

Mot norr utgår två längre flyglar från huvudlängans yttre kanter. Den östra är fyra våningar hög och den västra fem. Mot innergården finns i mötet mellan den nordvästra flygeln och huvudlängan en våningshögt rektangulär utskjutande del. På östfasaden finns ett utskjutande oregelbundet sågformat parti som i sin utformning skiljer sig från den i övrigt rätvinkliga byggnaden.

Fasaden är klädd i brun trapetsprofilerad aluminiumplåt i tre olika dimensioner. Den smalaste profilen tjänar som huvudtäckning och en bredare profil löper vertikalt med två fönsteraxlars mellanrum. Horisontellt delas fasaden in av den grövsta profilen som löper i breda band längs hela fasaderna. Den avslutar också fasaderna uppåt och täcker gavelpartierna på de tre sydliga flyglarna.

Terrasseringen mellan de två sydvästliga flyglarna. Här ser man även Polismyndighetens entré och övrig våningsindelning. Foto från sydost. Nbm acc.nr 2005:213:02

Översikt innergården från norr. På bilden visas den översta indragna våningen, de två flyglarnas olika höjd och till höger garageinfarten. Nbm acc.nr 2005:213:03

Östfasaden från sydost. Nbm acc.nr 2005:213:15

Bottenvåningen är in mot gården klädd med orange trapetsprofilerad plåt och västfasaden på mittflygeln mot söder accentueras nertill med röd plåt. Fönsterraderna på våning 5 och på den indragna översta våningen är markerade med blå plåt. Vid första intrycket märks inte dessa färgvariationer men de tjänar en stor roll som variationsskapare åt de stora fasadytorna. Den blå färgen tillsammans med det bruna associerar också till polisiär verksamhet. Sydflyglarnas gavelpartier är dekorerade med blanka, breda horisontella plåtprofiler. Byggnaden har ingen takfot utan en bredare plåtlist markerar övergången från fasad till tak.

Den utskjutande tingssalsdelen i öster är klädd i spritputsade lättklinkerblock i samma bruna färg som huvudfasaden. Upp till avslutas dess fasad av en mörkt brun plåtlist. Sockeln i spritputsade lättklinkermurblock är låg på sydfasaden och på fasaderna mot gården. På öst- och västfasaden och norrflyglarnas gavlar sträcker den sig upp till bottenvåningens fönster.

*Ovan till höger: Fönsterband med blå trapetsprofilerad plåt på sydfasadens översta våningar. Foto från sydost.
Nbm acc.nr 2005:213:18*

*Nedan till höger: Det fönsterförsedda aluminiumpartiet på den sydöstra flygeln. Foto från sydost.
Nbm acc.nr 2005:213:17*

Fönstren är relativt små i förhållande till den stora, massiva fasaden. De flesta är enlufts-fönster men i de nedre våningarna där ljusbehovet är större finns även tvålufts-fönster. Karmar och bågar är utförda i brunlaserat trä. Fönstren är regelbundet och ganska glest placerade efter kontorsmodulernas mått. På plan 6 finns på den nordvästra flygeln och halva sydfasaden stora uppglasade partier som avslutas med aluminiumprofiler upp mot taket. Likadana fönsterpartier finns också i de övre delarna av de tre sydliga flyglarna. Dessa byggdes både för ljusets skull och för att göra fasaderna mer varierade och ge dem ett modernare uttryck. Den utskjutande tingssalsdelen har ett högt smalt fönster i varje sågliknande burspråk. Alla byggnadens fönster sitter i liv med fasaderna, vilket öppnar upp de annars hårda och slutna fasadytorna.

*Tingssalens fönster mot öster. De smala, höga fönstren i brunlaserat trä avdelas horisontellt i två lufter.
Nbm acc.nr 2005:213:06*

Byggnadens centralparti och flyglar har platta terrasstak, avslutade med upphöjda, plåtklädda kanter. På den centrala delen och de norra flyglarna täcks taken av gummiduk, på de sydliga flyglarna finns planterade och stenlagda uteplatser. På varje flygel finns ett skärmtak av motfallstyp vars sydsida går samman med aluminium-beklädnaden på gavlarna. Den västra var förut rastgård för häktade. Den uppbyggda del som inrymmer plan 7 samt ventilation är inskjuten och ligger som en fristående länga uppe på den plana terrassen. Tillsammans med installationer på dess tak ger detta ett fartygslikt uttryck.

Ovan till höger: Terrasstaket. Foto från nordväst.

Nbm acc.nr 2005:213:09

Till höger: Takterrasser från nordväst.

Nbm acc.nr 2005:213:08

Huvudfasaden mot Skeppsbrogatan öppnar sig genom uppbrytningen i flygelpartier och tydliga entréer. Fasaden varierar med fönsterstorlekar, plåtprofilernas dimensioner och entréernas oregelbundna placering.

Polismyndighetens entré finns öster om den västra flygeln. I flygelns hörn finns i bottenplan en skulptural målning och en hörnarkad; ett rätvinkligt, pelaruppbyggt hörnparti. Entrén till Skeppsbrogatan 39, byggd i slutet av 1990-talet, finns på den mittersta flygelns gavel. Denna är till västra hälften klädd i aluminiumplåt med en hög granitklädd sockel. Entrépartiet är uppglasat och öster om detta finns en trappa som leder upp till ett terrassplan och den inglasade korridor som löper mellan de östra flyglarna.

Entré 39 från söder.

Nbm acc.nr 2005:213:20

Entré 41 finns på terrassplanet väster om den sydöstra flygeln och nås via en trappa från trottoaren. Den markeras genom ett lutande, långt utsträckt skärmtak. Fasaden tillgängliggörs genom tydlig skyltning. Portar är utförda i glas med bruna aluminiumprofiler. De enkla, massiva fasaderna, de raka formerna och dominansen av brunt ger byggnaden ett officiellt, relativt anonymt utseende. Detta gör byggnaden onåbar och svår att ta till sig, vilket kan vara en av orsakerna till att den inte alltid varit så uppskattad.

*Domstolarnas entré, Skeppsbrogatan 41. Till höger om denna finns den uppbyggda terrassen och den uppglasade korridoren.
Nbm acc.nr 2005:213:07*

Interiör beskrivning

Byggnaden är uppförd som en sammanhängande kropp men är invändigt tämligen klart indelad i tre sektioner med få direktförbindelser mellan avdelningarna. Den har en tydlig kontorsuppbyggnad och ett gemensamt karaktärsdrag för hela byggnaden är att flyglarna upptas av långa korridorer flankerade av cellkontor. Avdelningarnas offentliga och administrativa delar är placerade i mötet mellan centralbyggnad och flyglar. Hissar och trapphus finns med undantag från brandtrappor, också de i den centrala huskroppen. Trots att alla lokalerna under åren renoverats mer eller mindre är planlösningen i stora drag intakt.

Källaren

På källarplan är känslan av ”underjord” och betong påtaglig. Här finns en näst intill ändlös korridoren som kallas *Suckarnas gång*. Den leder genom hela husets längd, från en hiss (”bushiss”) i den polisiära delen till en annan under tingsrätten. Denna väg fördes personer från häktet till rättegång och förhör på den tiden häkte fanns i huset. Tidigare fanns ingen avgränsande dörr i korridoren utan sikten sträckte sig genom dess hela längd.⁴⁹ Nu är den polisiära delen av korridoren avgränsad med en blå ståldörr.

*Suckarnas gång. Det gula plåttaket speglar belysningen och är ett intressant inslag i denna betongmiljö. Från väster.
Nbm acc.nr 2005:214:01*

Suckarnas gång utgör den centrala kommunikationsleden och från denna når man övriga lokaler och tvärkorridorer. Betongväggar i korridorer och de flesta rum är vitmålade. Även här finns de gullackerade ribbade undertaken i plåt med orange lysrörsarmatur. Golven är täckta med ljusa plastmattor och dörrar går i olika blå nyanser.

⁴⁹ Öhgren, M. 2005-06-22

Polisens skjutbana nås från en mindre sidogående korridor och är till väggar och innertak inredd med smal lackerad träpanel. Golvet är i samma material. Även träningshallen har panelade väggar och tak. Generellt har inte mycket förändrats i källaren sedan huset uppfördes.

Skeppsbrogatan 37: Polismyndighetens lokaler

I den terrasserade delen mellan de två västliga flyglarna finns polisreceptionen. Hallen är till stor del i originalutförande. Lokalen är i det närmaste kvadratisk med stor takhöjd och ett fönsterband som övre avslutning på sydväggen. Innertaket är utfört i rödlackerad trapetsprofilerad plåt i en grov profil.

Taket böjs svagt ner mot söder och möter entréväggens övre fönsterrad. Den ursprungliga orange receptionsdiskens finns kvar och böjer sig i en nittiogradig rundad vinkel genom rummet. Den är senare kompletterad med säkerhetsglas upptill. Golvet är belagt med vit cementmosaik. Västväggen är målad i rosa med en bred gul bård och övriga väggar är vita.

En halvtrappa upp börjar polisens säkerhetszon och här finns västdelens centrala trapphus. Detta är ommålat under 1990-talet och väggar är ljust gula. Hissdörrar är rödmålade och golv och trappor belagda med vit cementmosaik.

Det centrala trapphuset från sydväst.
Nbm acc.nr 2005:214:07

Översikt över polisens skjutbana. I förgrunden skjutbåsen. Nbm acc.nr 2005:214:02

Entréhallens tak. Den röda plåten välvs mot väggens fönsterband. Nbm acc.nr 2005:214:08

Kontorslokalerna på plan 2, 3 och 4 är relativt lika till planlösning och färgsättning. De är renoverade i början av 2000-talet och ytskikten är nya. Väggarna är vitmålade och bryts av med pelare målade i kraftiga färger som rött och blått. Avdelningarna är uppbyggda med en central hall i mitten av en lång, rak korridor med likadana kontorsrum på båda sidor. Korridoren avslutas i båda ändar av fönster som utgör viktiga ljuskällor i de långsträckta lokalerna. Kortare tvärkorridorer utgår från den centrala delen in i huvudlängan. Korridorgolven täcks av ljusa plastmattor med främst gråa tvärstreck. Vissa av väggarna mellan cellkontoren är utslagna för att skapa större kontor. Man har också tagit upp fönster i kontorsväggarna mot korridorerna för att göra lokalerna ljusare och luftigare. Planlösningen är i stort oförändrad sedan uppförandet.

*Korridor på plan 4 i Polismyndighetens lokaler. Här är de gula plåtinnertaken ersatta med vita skivtak. Foto från norr.
Nbm acc.nr 2005:214:11*

Åklagarmyndighetens lokaler i den bakre, norra flygeln på plan 6 skiljer sig från de andra med sin ljusa björkinredning med stora glaspartier upptill och de stora fönstren. Golvet täcks av gråa plastmattor med gula tvärstreck. Innerväggarnas glaspartier och de stora fönsterpartierna ger lokalen ett lyst och påkostat uttryck. Längst ut i flygeln finns byggnadens enda balkong.

Skeppsbrogatan 39: Företagsdelen

De centrala delarna av huset är de mest förändrade. Tidigare fanns ingen entré i den mittersta flygeln utan enbart en korridor flankerad av rum. Entrépartiets väggar och golv är klädda med stenplattor. Innertaket är i ljust trä med infällda armaturer. Innanför entréhallen finns ett trapphus och till höger om detta når man den tillbyggda, glasade korridor som löper mellan de två östliga flyglarna, utanför den egentliga huskroppen. Här finns restaurang och Norrportens kontor. I dess avslutning österut finns entrén till Domstolarna. Restaurangen har mörkröd inredning, vita väggar och brunt kassetak i brandlackerad plåt.

*Entréhallen i den mittersta sydflygeln. Glaspartierna släpper in mycket ljus. Inredningen domineras av mörkt grå stensplattor i väggar och golv och ljust trätak. Foto från sydost.
Nbm acc.nr 2005:214:25*

WSP:s lokaler på plan fyra och fem är ganska kraftigt ombyggda. Innerväggarna mot korridorerna är utbytta mot glaspartier infattade i vitmålade träbågar som låter ljuset från fönstren nå korridorerna. Inredningen går i vitt och accentueras på plan 4 av röda pelare och väggpartier, plan 5 har detaljer i blått.

MAX huvudkontors lokaler på plan 6 (tidigare häkte), är den hittills enda avdelningen med öppet kontorslandskap. Här finns inga bärande pelare som styrkt planlösningen. Man har inrett med ljusa, avdelande trämöbler, väggar är vitmålade och textilier går i rött. En varmt brun heltäckningsmatta mjukar upp lokalen och stora fönster släpper in mycket ljus. På plan 7 dominerar den allmänna avdelningen och WSP Managements lokaler av ljust trä och gråa nyanser på ytskikt och textilier. Den norra hälften av plan 7 upptas av ventilationsanläggningen.

WSP:s lokaler på plan 5. Foto från söder.
Nbm acc.nr 2005:214:16

MAX huvudkontor. Inredningen utgörs av flyttbara kontorsöar. Här finns inget av ursprunglig planlösning eller tidigare ytskikt.
Nbm acc.nr 2005:214:15

Skeppsbrogatan 41: Domstolarnas lokaler - "Rättsdelen"

Likt i övriga byggnaden är lokalerna här renoverade men mycket av ursprungliga ytskikt finns kvar här. På plan 2 finns Domstolarnas reception och ett centralt väntrum som avslutas med ett stort fönster i öster. Receptionen och även korridorerna har genomgående nya ytskikt. Interiören är ljus med blåa golv och vita väggar och tak. Golvlistor är nya men dörrar och dörrposter är de ursprungliga som målats i vitt. Även armaturer är nya.

Domstolarnas korridor på plan 2. Till skillnad från flera av husets korridorer finns här inga ljusinsläpp, vilket kan förklara den genomgående ljusa färgsättningen. Foto från receptionen i söder.
Nbm acc.nr 2005:214:27

Sal 1, 2 och 3 är större, ursprungliga tingssalar. Även dessa är renoverade, bland annat är tidigare bruna heltäckningsmattor ersatta av parkettgolv. Vita brännlackerade plåtkassetter med infogad lysrörsbelysning och väggbeklädnad i håltegel är ursprungliga, likt bänkinredning. Tingssalarnas mörka träfönster är ljudisolerade. I sal 2 finns ett gammalt fatalur samt åhörarbänkar från 1900-talets början när rådhuset var beläget i gamla stadshuset. Sal 4-6 är små, enkla och senare tillkomna. De är helt förändrade i slutet av 1990-talet.

Översikt över tingssal 3. Interiören är i stort densamma också i sal 1 och 2. I taket de vita plåtkassetterna. Bänkinredningen är ursprunglig, stolar och armaturen i krom är nyare. Foto från sydväst.
Nbm acc.nr 2005:214:34

Sal 7 finns i tingsrättens gamla kafferum längst ut i den norrgående flygeln. Detta byggdes om 1998-99 och är inrett i vitt. Bord och stolar går i vinrött. En vattenskada i en närliggande toalett hösten 2004 gjorde att man tvingades byta golv i salen 2004-05 och idag finns där parkettgolv. I salens västra vägg finns ett fönster som man täckt med en stor träskiva som motljusskydd.

På plan 3 och 4 går inredningen i varmare färger och ursprungliga innertak finns kvar. Dessa består av gula brännlackerade, perforerade aluminiumribbor upplagda på en smal och en bredare orangelackerad aluminiumskena. I taken sitter orange lysrörsarmaturer. I övrigt är de flesta ytskikt nyare, genomgående i ljusa färger. I alla lokaler finns nyare golvlister i trä. Ursprungliga dörrar och dörrposter som tidigare haft starka kulörer är nu vitmålade. På plan 4 är innerväggarna mellan kontor och korridor försedda med glaspartier. Nya fikarum finns på alla våningar. Den centrala personalmatsalen finns på plan 6.

Ovan: Korridor plan 3 i Domstolarnas del.
Nbm acc.nr 2005:214:37
Till vänster: Gult plåttak med orange lysrörsarmaturer på plan 4.
Nbm acc.nr 2005:214:30

Kronofogdemyndighetens lokaler på plan 5 är de minst förändrade i huset. Här har väggar målats om och mattor i korridorer bytts ut men i övrigt är planlösning, vissa ytskikt samt dörrar och armaturer de ursprungliga.⁵⁰ Väggar var tidigare mörkgröna och dörrar gröna och orange. Idag är väggarna ljust målade och korridoren har fått ljusa plastmattor med blåa diagonala tvärstreck för att korta av dess 80 meter. Tvärstreck i golvmattorna finns i nästan alla korridorer som renoverats under den senaste tioårsperioden. Ursprungligt gult plåttinnertak och lysrörsarmaturer finns kvar i korridorerna också här. De flesta innerdörrar är också i ursprungligt utförande och i kontorsrummen finns brunspräckliga linoleummattor. Sådana fanns tidigare i de flesta kontorsrum i byggnaden.

*Korridor i Kronofogdemyndighetens lokaler på plan 5. Här är golven diagonalt randade i samma blå nyans som kontorsdörrarna.
Nbm acc.nr 2005:214:23*

Det centrala trapphuset i Domstolarnas del av byggnaden är i samma utförande som motsvarande i polisdelen, förutom att väggar här är målade i vitt och aprikos och hissdörrar är gråa.

*Trapphuset i den östra delen.
Nbm acc.nr 2005:214:33*

MATERIAL OCH KONSTRUKTION

Som grund för denna beskrivning ligger främst de Systemhandlingar som upprättades inför uppförandet av byggnaden. Om denna följdes helt kan inte sägas och därför kan vissa avvikelser mellan beskrivningen och den faktiska konstruktionen förekomma.

⁵⁰ Hedenström, U. 2005-06-16

Bärande konstruktion

Byggnaden har ett pelardäck med platsgjutna bärande betongpelare för var 6:e meter, placerade på utbredda plattor ovan grundvattennivån. Pelarna bär enskiktsbjälklag förutom ovan häktes- och fylleceller, tingssalar samt polisens entréhall och motionshall, där bjälklag av spännvidds- respektive ljudisoleringskrav är utförda av betongkassetter.⁵¹ Pelarkonstruktionen, vars pelare är synliga i interiören, gör att mellanväggar kan flyttas fritt. Avståndet mellan pelarna ger givna kontorsytor och de flesta avdelningar har cellkontor med två kontorsrum mellan varje pelarpar.⁵² Stommen i fläktvåningen utfördes med stålpelare och stålbalkar belagda med trapetsprofilerad plåt för att minimera konstruktionens vikt.⁵³

Konstruktion och material utvändigt

Ytterväggar utfördes som lätta utfackningsväggar med 19 cm mineralullsisolering. Fasaden kläddes med trapetsprofilerad aluminiumplåt. Tingssalarnas fasader utfördes i betong med utvändigt isolering av mineralull och ytskikt av spritputsade murblock i lättklinker. Även byggnadens sockel utfördes på samma sätt.⁵⁴

Det platta yttertaket täcktes av grå butylgummiduk och isolerades med en hård mineralullsskiva. Taket avslutades med en upphöjd kant täckt av falsad plåt med uppgift att hindra vatten från att rinna ner på fasaden.⁵⁵ Takavvattning sker med takbrunnar och invändiga stuprör. I systemhandlingarna för uppförandet står att gummiduken skulle beläggas med shingel men idag är gummiduken bar. Om shingel lades på taket är osäkert.⁵⁶

*Del av taket och den upphöjda plåtlisten.
Nbm acc.nr 2005:213:11*

Byggnaden är rakt igenom präglad av rationalitet. Kravet på minimal energiförbrukning är väl synlig i konstruktion och fasaduttryck. Man undvek de vid tiden vanliga fönsterbanden och istället fick huset relativt små fönster i brunbetsat trä, tvålufts med mittpost på de nedre våningarna och enlufts på de övre beroende på ljusställning. De utfördes kopplade, sidohängda och inåtgående med enkelglas i ytterbågar samt 2-glas isolerglas i innerbågar. Fasaden fick ett fönster för var tredje meter, ett mått anpassat till kontorsrumsmodule med en yttre bredd på 3 m med ett fönster i varje rum. 90 % av kontorsrummen utformades på detta sätt, med en inre längd på ca 4,20 m. Tingssalar fick fasta ljudisolerande fönster och häktes- och arrestavdelningar fick säkerhetsfönster.⁵⁷ Originalfönstren finns idag kvar, förutom där dessa ersatts av större fönsterpartier i aluminium. Rationalitet och ekonomi var också orsakerna till att Rättscentrum uppfördes som en stor, sammanhängande byggnadskropp. Det rationella uppförandet gav låga produktionskostnader och man kunde utnyttja stordriftsfördelar.⁵⁸

⁵¹ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 5

⁵² Öhgren, M. 2005-06-22

⁵³ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 9

⁵⁴ Ibid. s. 5

⁵⁵ Öhgren, M. 2005-06-22

⁵⁶ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 10

⁵⁷ Ibid. s. 4 och 10

⁵⁸ Bortz, J. *Ingen tar på sig ansvaret...* 1977-09-21

Konstruktion och material invändigt

Golv belades med svetsad plastmatta eller heltäckningsmatta. De flesta mellanväggar utfördes i betong och kläddes med gipsplattor och plasttapeter. I de flesta kontorsrum utfördes innertak i målad betong, i korridorer i aluminiumribbor och mindre rum i husets mittdel fick målade gipstak. I restaurang och tingsalar sattes innertak av brännlackerade aluminiumkassetter och polisens entréhall fick undertak av lackerad trapetsprofilerad aluminiumplåt.⁵⁹ Innerväggar i rätts-salarnas kläddes med håltegel, i skjutbana, motionshall och bastu med träpanel. Väggar har målats om och golvmattor och innertak bytts ut i många lokaler men i stort är byggnaden likt exteriört också välbevarad interiört.

Ventilationsanläggningen placerades i en separat takupbyggnad, plan 7. Ventilationen skedde med lika mängder till- och frånluft och stor andel återvinningsluft. Byggnaden försågs med högspänd elkraft och anslöts till fjärrvärme med uppvärmning av rummen via termostatreglerade vattenradiatorer. Ventilationen ändrades år 2000.

*Fönster i nordvästra flygelgaveln i
Polismyndighetens lokaler.
Nbm acc.nr 2005:214:13*

Fönsterbänkar utfördes i betong med stålglättad yta. Trappor tillverkades i betong, på plan- och sättsteg belagda med vit cementmosaik. Trappräcken utfördes i svartlackerat smide med krenerat stålgaller och ledstänger gjordes av stålrör med inböjda ändar. Belysningen utfördes i huvudsak med lysrörsarmaturer, i vissa lokaler glödljusbelysning och även säkerhetsarmaturer. Sju hissar installerades i byggnaden, sex linhissar och en hydraulhiss. Samtliga handikappanpassades och försågs med enkelflygiga slagdörrar.⁶⁰

KULTURHISTORISKA OCH ARKITEKTONISKA VÄRDEN

Exteriör karaktärisering

Lejonet är en typisk produkt av sin tid, både vad gäller material, utformning och funktion. Det tydliga myndighetsuttrycket och funktionsanpassningen är byggnadens kanske viktigaste karaktärsdrag och centralt att beakta vid framtida ändringar. Den stora byggnadsvolymen, de bruna plåtfasaderna och de små fönstren är här konkreta karaktärsskapare. Nya fönsterpartier och fasadutsmäckningar i aluminium påverkar inte detta tunga uttryck i någon större utsträckning men ger byggnaden ett mer varierat utseende. Flygelgavlarnas stora, blanka aluminiumpartier står exempelvis i stor kontrast till de matta, bruna ytorna. Den nya entrén i mittengaveln, utförd i granit och glas, är även den en tydlig avvikelse från de tidigare homogent plåtklädda fasaderna. De nya tilläggen är intressanta i sig och vittnar inte bara om sin tids arkitektoniska tycke och stil, utan också om sin tids åsikter om den stil Lejonet är uppförd i.

⁵⁹ Luleå Rättscentrum Systemskiss 1975-06-30 s. 5 och 14

⁶⁰ Ibid. s. 5, 6, 14 och 22

Interiör karaktärisering

Interiört är byggnaden intressant genom det nära förhållandet mellan den bärande konstruktionen och planlösningen. Den flexibla konstruktionen med syfte att möjliggöra förändringar har i hög grad bidragit till att byggnaden fungerar så bra och fortfarande i första hand är en myndighetsbyggnad. Domstolarna och Polismyndigheten har vid behov och förändringar i verksamheten kunnat öka och minska sina lokalytor. Det har också varit okomplicerat att bygga om lokalerna efter nya hyresgästers behov.

Domstolarnas, Kronofogdemyndighetens och Polisens avdelningar domineras av själva planlösningen. De långsträckta korridorerna flankerade av cellkontor ger lokalerna en tydlig officiell prägel. Ursprungliga material och ytskikt som de gula plåt-taken i korridorer, kassettaken i tingssalar och restaurang och vissa golvmattor, väggfärger och dörrar som finns kvar sedan uppförandet ger tillsammans en bra bild av hur byggnaden en gång såg ut. De visar också hur nära

*Kassettaket i tingssal 3 med infälld lysrörsarmatur.
Nbm acc.nr 2005:214:29*

exteriör och interiör stod varandra i både material- och färgval. Den centrala, numera privata delen är mer förändrad och mindre enhetlig. Den visar på byggnadens flexibilitet och rymmer intressanta tillskott från det sena 1900-talet och 2000-talets början.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

Otryckta källor

Bortz, Jackie. 'Ingen tar på sig ansvaret för miljöskandalen' - För dyrt att bygga vackra hus säger byråkraterna... I: *Norrbottnens-Kuriren* 1977-09-21

Brusewitz, Hans. *Luleå (stads) domstolsbyggnader*. Ett något omarbetat föredrag från en "återinvigningsfest" mars 1996 efter den första renoveringen.

Claeson, Henry. (teckning) Myndigheterna i Rättscentrum. Här hittar ni dem, våning för våning! I: *Norrbottnens-Kuriren* 1977-12-07

Hånell, Gunhild. Dörren som ska skydda vår rättssäkerhet. I: *Norrbottnens-Kuriren* 1977-12-07

Hånell, Gunhild. Är huset egentligen så fult? I: *Norrbottnens-Kuriren* 1977-12-07

Luleå kommun - Stadsbyggnadskontoret

Bygglovsärenden Lejonet 10

Fastighetsrapport Lejonet 10

Fastighetsrapport Lejonet 11

Förslag till ändring av stadsplan för kvarteret Lejonet inom Luleå kommun. Ant. 1976-03-10

Detaljplan Lejonet kv, del av Innerstaden. Laga kraft 2002-07-16. FRM-akt 25-P03/37

Dödsfall Lennart Alexis. I: *Dagens Nyheter* 2000-04-08

Löfgren, Eva. *Rätten och rummet*. Arbetsmaterial. Göteborgs universitet.

Löfgren, Eva. Piteå tingsrätt. I: *Arbetsmaterial tillhörande Dokumentationsprojektet, Olindska stiftelsen*. Senast ändrad 2003

www.norrporten.se 2005-06-16

www.sweco.se 2005-06-27

www.lulea.se/lulea/AlltomLulea/Svenska/Fakta/default.htm 2005-06-29

www.dom.se/dom/Dvhemsida/aktuellt/pressmeddelande%201.htm 2005-06-14

www.hovrattenovrenorland.dom.se 2005-06-15

Informanter:

Michael Öhgren Fastighetsförvaltare Lejonet, Fastighetsbolaget Norrporten 2005-06-22

Hans Brusewitz, Domstolschef Luleå och Gällivare 2005-06-30

Ulla Hedenström, Kronofogdemyndigheten Luleå 2005-06-16

Tryckta källor och litteratur

Hultin, Olof. Arkitekt i Norrbotten. I: *Arkitektur* 1983/10

Nationalencyklopedin Band 15 (1994), Band 18 (1995). Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker

Norrländsk uppslagsbok - ett uppslagsverk på vetenskaplig grund om den norrländska regionen. Band 3 (1995), Band 4 (1996). Umeå: Norrlands Universitetsförlag

Alla fotografier i denna rapport: © 2005 Norrbottens museum. Foto Lina Karlsson.